

7. Directive 2014/59/EU of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 establishing a framework for the recovery and resolution of credit institutions and investment firms [Electronic Resource] / The European Parliament and the Council. 2006. Available from: ec.europa.eu/finance/bank/regcapital/legislation-in-force/index_en.htm.

8. Постанова Правління НБУ № 312 від 12.05.2015 «Про затвердження Змін до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1590-12>.

9. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні № 368 // НБУ. 2001. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01>.

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ

INNOVATIVE-INVESTMENT ACTIVITIES OF TRANSNATIONAL CORPORATIONS

У статті визначено інноваційно-інвестиційну діяльність ТНК, розглянуто механізми фінансування інвестиційних проєктів, визначено низку чинників, що мають безпосередній вплив на збільшення ролі транснаціональних корпорацій у здійсненні інноваційної діяльності. Інноваційна діяльність, що здійснюється ТНК, суттєво впливає на конкурентоспроможність країн у системі світового господарства, визначаючи лідируюче положення одних і відставання інших. Маючи велику частину науково-технічних кадрів і застосовуючи технічні знання в глобальному масштабі, ТНК є, по суті, найважливішими учасниками процесу формування глобальної інфраструктури технологічних нововведень. Незважаючи на конкуренцію, яку ТНК створюють для вітчизняних підприємств, переваги від такої співпраці все ж частково нівелюють пов'язані з цим недоліки. Зміцнення статусу транснаціональних корпорацій як одного з основних суб'єктів міжнародних відносин сучасності визначає актуальність дослідження ролі інноваційно-інвестиційної діяльності ТНК у світовій політиці.

Ключові слова: транснаціональні корпорації (ТНК), інновації, інноваційний проєкт, інвестиційна діяльність, прямі іноземні інвестиції.

В статье определена инновационно-инвестиционная деятельность ТНК, рассмотрены механизмы финансирования инвестиционных проектов, определен ряд факторов, имеющих непосредственное влияние на увеличение роли транснациональных корпораций в осуществлении инновационной деятельности. Инновационная деятельность, осуществляемая ТНК, существенно влияет на конкурентоспособность стран в системе мирового хозяйства, определяя лидирующее положение одних и отставание других. Имея большую часть научно-технических кадров и применяя технические знания в глобальном масштабе,

ТНК, по сути, являются важнейшими участниками процесса формирования глобальной инфраструктуры технологических новшеств. Несмотря на конкуренцию, которую ТНК создают для отечественных предприятий, преимущества от такого сотрудничества все же частично нивелируют связанные с этим недостатки. Укрепление статуса транснациональных корпораций как одного из основных субъектов международных отношений современности определяет актуальность исследования роли инновационно-инвестиционной деятельности ТНК в мировой политике.

Ключевые слова: транснациональные корпорации (ТНК), инновации, инновационный проєкт, инвестиционная деятельность, прямые иностранные инвестиции.

The article outlines the innovation and investment activities of TNCs, considers the mechanisms of financing of investment projects, identifies a number of factors that have a direct influence on increasing the role of transnational corporations in the implementation of innovation activities. Innovative activities carried out by TNCs have a significant impact on the competitiveness of countries in the world economy, identifying the leading position of one and the lag of others. With a large part of scientific and technical personnel and applying technical knowledge globally, TNCs are, in essence, the most important actors in the process of forming a global infrastructure for technological innovation. Despite the competition that TNCs create for domestic enterprises, the benefits of such cooperation still partially offset the shortcomings associated with it. Strengthening the status of transnational corporations as one of the main subjects of international relations of the present determines the relevance of the study of the role of innovation and investment activities of TNCs in world politics.

Key words: transnational corporations (TNCs), innovations, innovation project, investment activity, direct foreign investments.

УДК 330(341.1+322.2)(045)

Смагло О.В.

к.е.н, доцент фінансів

Вінницький торговельно-економічний інститут

Київського національного торговельно-економічного університету

Постановка проблеми. У зв'язку з постійним зростанням значення міжнародної співпраці транснаціональні корпорації захоплюють усе більшу частину ринку. Як і будь-яке явище, цей процес має як позитивні, так і негативні наслідки, але натепер ТНК є основним джерелом фінансу-

вання інноваційних проєктів. Зміцнення статусу транснаціональних корпорацій як одного з основних суб'єктів міжнародних відносин сучасності визначає актуальність дослідження ролі інноваційно-інвестиційної діяльності ТНК у світовій політиці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Останнім часом спостерігається зростання інтересу дослідників до діяльності транснаціональних корпорацій на світовому ринку торгівлі, їх проявів та подальшого розвитку, оскільки вплив ТНК на світовий ринок з кожним роком збільшується. Тож цілком закономірним явищем є те, що питання інноваційно-інвестиційної діяльності досліджувалося такими вченими, як Г.О. Бак, Є.В. Вакуленко, І.А. Ломачинська, Д.І. Погрібний, В.В. Бондарчук, Д.А. Глухова, В.М. Кочетков, В.В. Зимовець.

Постановка завдання. Мета статті – визначення впливу інноваційно-інвестиційної діяльності на розвиток транснаціональних корпорацій.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Висока динаміка змін зовнішнього середовища в діяльності транснаціональних корпорацій, зумовлена формуванням нових умов господарювання і співпраці, викликає необхідність проведення аналізу чинників, що впливають на посилення позицій ТНК в інтенсивних процесах інноваційної діяльності та комерціалізації нововведень. У світі сьогодні налічується близько 80 тис. ТНК і приблизно 850 тис. їхніх іноземних філій. Гостра конкурентна боротьба, пошук шляхів доступу до дешевих ресурсів змушує ТНК розширювати ринки для інвестування. Нові бази даних ЮНКТАД щодо державних ТНК повідомляють про посилення їхньої ролі в глобальній економіці. Близько 1500 державних ТНК (1,5% від усіх ТНК) мають більш ніж 86 000 іноземних філіалів, що становить майже 10% від філіалів усіх ТНК світу. Їх інвестиції у нові

проекти становили в 2016 році 11% від світових інвестицій порівняно з 8% в 2010 році. Основною країною базування таких ТНК є Китай [5]. ТНК – це потужні суб'єкти світової економіки, що перебувають у постійному пошуку інноваційних рішень та процесі впровадження передових технологій. Транснаціональні корпорації виступають головними інвесторами в інноваційній сфері, а обсяги їхніх фінансових витрат на інноваційну діяльність постійно зростають. Загальна сума витрат ТНК на дослідження і розробки за останні десять років зросла із 106,4 млрд дол. у 2004 р. до більш ніж 160 млрд дол. США у 2014 р., тобто в 1,6 раза. У стратегіях ТНК інновації є основою конкурентоспроможності і визначають напрями розвитку компанії, окремих галузей та національної економіки загалом [4, с. 75]. З метою отримання лідерства в певних галузях ТНК мають на меті розширення програм, спрямованих на розроблення та запровадження інноваційного продукту. Фінансування інноваційних проектів здійснюється за рахунок внутрішніх та зовнішніх джерел. Схематично фінансування інноваційних процесів зображено на рис. 1 [2, с. 32].

Для кожної стадії інноваційного продукту може бути характерне окреме джерело фінансування, на практиці чіткого поділу немає, як правило, фінансування здійснюється зі змішаних джерел. Початковим стадіям запровадження інновацій притаманне використання власних коштів ТНК, державних грантів, венчурного капіталу. Стадія росту потребує більш широкого залучення із зовнішніх джерел, таких як банківські позики, використання фінансових інструментів фондового ринку.

У результаті ТНК беруть на себе основну роль інвесторів інноваційних проектів серед бізнес-суб'єктів. Намагаючись удосконалити свої конкурентні стратегії, компанії застосовують інновації як основу конкурентоспроможності. З часом інноваційна конкуренція виходить на якісно нові рівні, зумовлюючи суперництво між різними сферами діяльності, галузями, формами бізнесу, а в масштабах світу – між країнами [3, с. 75]. Частка фінансування ТНК становить приблизно 90% від інвестицій, що йдуть у сектор інновацій від бізнес-структур у всьому світі. Лідером серед інвесторів у сферу НДДКР серед найбільших ТНК є компанія

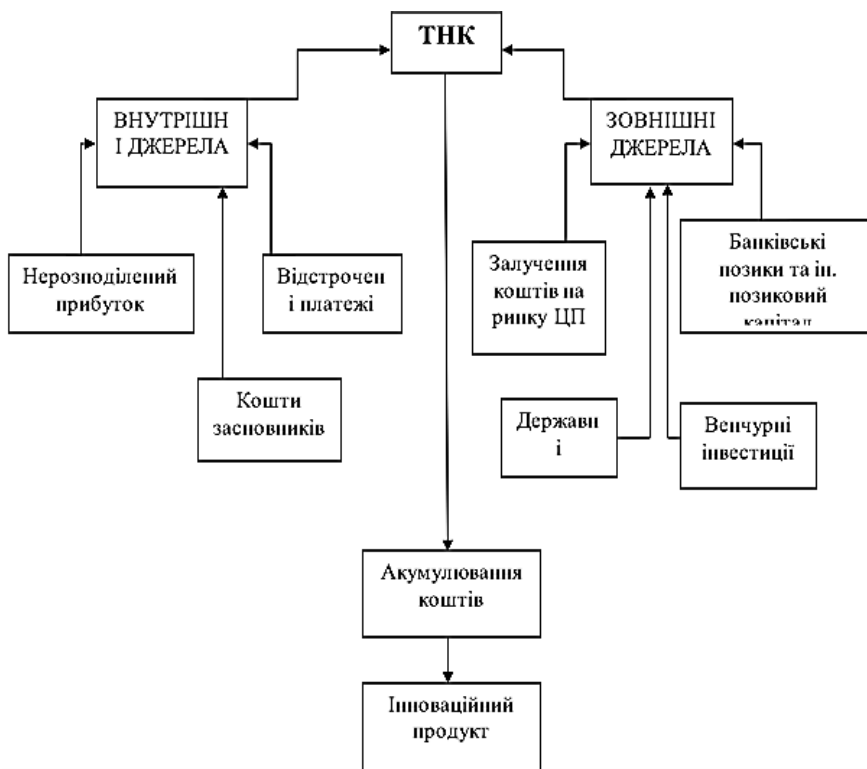

Рис. 1. Джерела фінансування інновацій ТНК

Volkswagen, за результатами 2016-2017 рр., здійснювалися стабільні інвестиції в технологічний розвиток (таблиця 1).

Аналіз діяльності транснаціональних корпорацій дає змогу виділити кілька основних факторів, які зумовлюють лідерство міжнародних корпорацій серед інших суб'єктів світової економіки у виробництві інновацій. Насамперед саме ТНК часто стають виконавцями державного замовлення на виробництво інноваційної продукції, в основному в галузях оборонно-промислового комплексу. Цю тенденцію доводить статистика, наведена у звіті World economic forum [9] за 2017 рік, згідно з яким США (один із трьох світових центрів, до якого за національною приналежністю належить найбільша кількість ТНК, що, до речі, добре видно з таблиці 1) займає 4 місце за індексом конкурентоспроможності щодо впровадження інновацій. Двома іншими центрами з найбільшою кількістю ТНК є Японія та країни ЄС. Тому цілком закономірно, що за інноваційною діяльністю Японія займає 8 місце, Німеччина – 5, Швейцарія – 1. Таким чином, простежується залежність між розвитком ТНК та масштабами інноваційної діяльності.

Варто зазначити, що Сполучені Штати суттєво збільшили рівень витрат на розроблення програмного забезпечення і рівень зайнятості в наукомістких галузях, що можна побачити, ознайомившись із рейтингом Forbes. Із десяти корпорацій, які очолюють рейтинг Forbes «The World's most innovative companies» [10], шість мають американське походження. Основні з них: Amazon.com (найбільша у світі за показниками обороту компанія серед тих, що продають товари і надають послуги через мережу Інтернет), Salesforce.com (один зі світових лідерів з розроблення програмного забезпечення; постійними замовниками цієї компанії є такі всесвітньо відомі корпорації, як Google, Dell, Toyota,

Cisco, Hitachi), Alexion Pharmaceuticals (є розробником і дистриб'ютором інноваційних медичних препаратів, а також проводить наукоємкі дослідження щодо лікування імунної системи людини), Regeneron Pharmaceuticals (є одним із лідерів у світі в галузі розроблення біотехнологій), а також VMware (найбільший у світі розробник програмного забезпечення для віртуалізації) та Intuitive Surgical (американська корпорація, що займається розробленням та виготовленням роботизованих хірургічних систем).

Ще одним чинником зростання ролі ТНК у створенні інновацій є те, що постійне зростання доходів великих корпорацій та зниження вартості менш потужних компаній, що сформувалося внаслідок криз, сприяють активним процесам їх поглинання. Характерною ознакою купівлі транснаціональними корпораціями підприємств, які готуються до виходу на ринок з інноваційним продуктом або технологією, є те, що фінансування всіх витрат на наукові розробки забезпечила компанія, що поглинається, а ТНК використовує свої ресурси лише для кінцевої стадії комерціалізації нововведення – організації масового виробництва. У цьому разі корпорації формально не здійснюють вкладень безпосередньо в науково-дослідні розробки, оскільки сума, витрачена на придбання сторонньої компанії, враховується у статистиці злиттів та поглинань і жодним чином не відбивається у витратах корпорації на НДДКР. Подібний спосіб придбання нових технологій та продуктів є найбільш поширеним у сфері виробництва програмного забезпечення, електронних засобів зв'язку, а також обробки інформації. У кризові періоди, коли вартість компаній істотно знижується, дрібні та середні підприємства стають мішенню для великих міжнародних корпорацій. Купівля прогресивних підприємств, особливо за заниженою вартістю, – один зі способів інноваційного розвитку ТНК.

Таблиця 1

Компанії-лідери за розміром інвестицій у технологічний розвиток за 2016-2017 рр. [6; 7]

2016 рік			2017 рік		
Назва компанії	Країна	Інвестиції, млн. євро	Назва компанії	Країна	Інвестиції, млн. євро
VOLKSWAGEN	Німеччина	13 612	VOLKSWAGEN	Німеччина	13 612
SAMSUNG ELECTRONICS	Південна Корея	12 528	DAIMLER	Німеччина	6 529
INTEL	США	11 140	SANOFI	Франція	5 246
ALPHABET	США	11 054	ASTRAZEN ECA	Великобританія	5 217
MICROSOFT	США	11 011	ROBERT BOSCH	Німеччина	5 202
NOVARTIS	Швейцарія	9 002	BMB	Німеччина	5 169
ROCHE	Швейцарія	8 640	SIEMENS	Німеччина	4 820
HUAWEI INVESTMENT & HOLDING CO	Китай	8 358	BAYER	Німеччина	4 436
JOHNSON&JOHNSON	США	8 309	GSK	Великобританія	4 214
TOYOTAMOTORS	Японія	8 047	FCA	Великобританія	4 108

Ще одним способом отримання досвіду, мінімізації високих дослідних витрат є створення стратегічних альянсів. Переважно вони утворюються на стадії, що передують комерціалізації нововведень, з метою більш ефективного використання знань, наявних у всіх учасників союзу.

Окрім створення стратегічних альянсів, ТНК часто вдаються до організації формально незалежних від материнської корпорації дослідних центрів і венчурних (ризикових) підприємств. Цей метод застосовується для того, щоб максимально ефективно використати нові розробки, які не потрібні материнській компанії або є для неї непрофільними.

Функціонування венчурних підприємств зумовлене розвитком стратегічно важливих аспектів науково-дослідної діяльності та необхідністю підтримки інноваційних проектів окремих груп фахівців, а іноді й окремих співробітників-новаторів.

Серед факторів формування лідерських позицій ТНК у світовому створенні та освоєнні інновацій слід також виділити збільшення витрат на наукові розробки. Особливо яскраво це спостерігається у фармацевтиці [1, с. 18-19].

В останні роки спостерігається тенденція до збільшення кількості ТНК серед країн, що розвиваються, та серед тих, що належать до країн із перехідною економікою. При цьому масштаби НДДКР у цих державах збільшуються швидше, ніж у державах із високим рівнем доходів. В останні п'ять років найбільш помітні прояви цієї тенденції можна було спостерігати в Китаї, Аргентині, Бразилії, Польщі, Індії. Крім того, країни, що розвиваються, з великим відривом лідирують за кількістю поданих заявок на патенти, особливо Китай [4, с. 15].

Висновки. Після вивчення статистичних даних цілком очевидно (на прикладі США, Японії, Швеції та Німеччини зокрема), що розвиток інновацій значною мірою належить до сфери діяльності ТНК, які, конкуруючи між собою та з вітчизняними компаніями, намагаються забезпечити для себе хорошу конкурентну позицію та витіснити з ринку дрібні компанії, витрачають значні суми грошових коштів на проведення наукових-дослідних та дослідно-конструкторських робіт. Незважаючи на конкуренцію, яку ТНК створюють для вітчизняних підприємств, переваги від такої співпраці все ж частково нівелюють пов'язані з цим недоліки.

Маючи велику частину науково-технічних кадрів і застосовуючи технічні знання в глобальному масштабі, ТНК є, по суті, найважливішими учасниками процесу формування глобальної інфраструктури технологічних нововведень. Вони справляють значний вплив на географію НДДКР у світі за рахунок контролю над переміщенням основних компонентів, необхідних для здійснення інноваційних проектів: венчурного капіталу, висококваліфікованих кадрів, нових ідей і розробок. Таким чином, інноваційна діяльність, що здійснюється ТНК, суттєво впливає на конкурентоспроможність країн у системі світового господарства, визначаючи лідируюче положення одних і відставання інших.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бак Г.О. Лідерство транснаціональних корпорацій у світовому створенні інновацій / Г.О. Бак // Світове господарство і міжнародні економічні відносини. 2014. № 3-4. С. 16-19.
2. Вакуленко Є.В. Фінансові механізми інноваційної діяльності транснаціональних корпорацій: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.02 / Вакуленко Євгенія Володимирівна. Львів, 2015. 188 с.
3. Ломачинська І.А. Інноваційна діяльність ТНК та її роль у розвитку світової економіки / І.А. Ломачинська, Л.І. Аджадж // Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2016. № 2. С. 74-78.
4. Погрібний Д.І. ТНК як суб'єкти інноваційного розвитку в світовій економіці / Д.І. Погрібний // Право та інноваційне суспільство. 2014. № 1. С. 12-21.
5. Доклад о мировых инвестициях 2015: «Глобальные производственные системы: инвестиции и торговля в интересах развития» / Конференция организации объединенных наций по торговле и развитию ЮНКТАД. Нью-Йорк и Женева, 2015. 78 с. URL: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2017_overview_ru.pdf.
6. The 2015 EU Industrial R&D Investment Scoreboard. Офіційний сайт European Commission. URL: <http://ec.europa.eu>.
7. The 2016 EU Industrial R&D Investment Scoreboard. Офіційний сайт European Commission. URL: <http://ec.europa.eu>.
8. United Nations Conference on Trade and Development. URL: <http://www.unctad.org>.
9. World economic forum. URL: <https://www.weforum.org/>.
10. The World's Most Innovative Companies. URL: <http://www.forbes.com/innovative-companies/>.